

„CENTENAR SFATUL ȚĂRII”. CONFERINȚĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ (CHIȘINĂU, 21 NOIEMBRIE 2017)

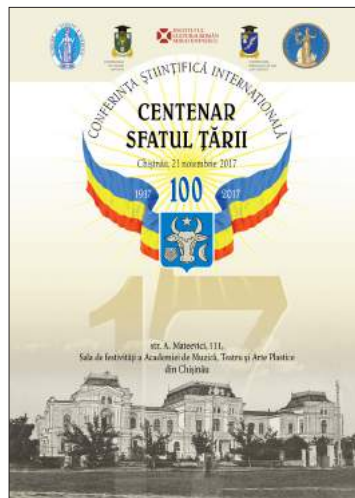
Doctor în istorie, conferențiar cercetător **Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC**
Institutul de Istorie al AȘM

Un secol în urmă, în ziua de 21 noiembrie 1917 (4 decembrie 1917 stil vechi), la Chișinău, își deschidea lucrările primul organism suprem legislativ și electiv al Basarabiei, care a fost, totodată, și una dintre primele instituții politice libere din acest ținut – Parlamentul numit „Sfatul Țării”.

Anii 1917 și 1918 au marcat profund destinul a zeci de mii de români, iar Sfatul Țării a jucat un rol central. În calitatea sa de organ legislativ suprem al Basarabiei, a fost una dintre primele instituții libere din teritoriul dintre Prut și Nistru. Atmosfera din timpul alegerilor pentru Sfatul Țării, desfășurate în toamna anului 1917, s-a caracterizat printr-un profund elan național și revoluționar. După un secol de ocupație țaristă, populația din Basarabia putea, în sfârșit, să se exprime liber, alegându-și reprezentanții în forul legislativ ce urma să se întrunească la Chișinău. Sfatului Țării a reflectat fidel structura socio-demografică a populației din regiune, incluzând reprezentanți ai minorităților naționale, ai breslelor și instituțiilor, ai tuturor zonelor și claselor din Basarabia.

La un centenar de la eveniment, în ziua de 21 noiembrie 2017, la Chișinău și-a desfășurat lucrările conferința științifică internațională „Centenar Sfatul Țării” care a avut drept prilej celebrarea a 100 de ani de la constituirea Parlamentului Republicii Democratice Moldovenești independente – „Sfatul Țării” – organul care a votat, în 1918, Unirea Basarabiei cu România. Conferința a fost organizată de Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei (gazdă și organizator principal) în parteneriat cu Institutul „A. D. Xenopol” – Filiala Iași a Academiei Române, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, Centrul de Cultură și Istorie Militară al Ministerului Apărării al Republicii Moldova. La buna desfășurare a lucrărilor conferinței și-au adus contribuția un șir de alte instituții de stat, științifice, din domeniul învățământului, culturii, mass-media.

Lucrările conferinței au demarat solemn, în dimineața zilei de 21 noiembrie, în fostul Palat al Sfa-

tului Țării (până la constituirea Sfatului Țării a fost Liceul nr. 3 de băieți din Chișinău, actualmente, blocul de studii al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău), printr-un moment simbolic al chemării buciurilor de către ansamblul etnofolcloric „Ștefan Vodă”. În sala în care exact 100 de ani în urmă și-a deschis lucrările ședința de constituire a primului Parlament al Republicii Moldova – Sfatul Țării, au răsunat cântece interpretate de corul de bărbați al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, unele interpretate un veac în urmă de pe aceeași scenă.

Ședința solemnă a fost prezidată de Iurie Leancă, vicepreședintele Parlamentului Republicii Moldova, Monica Babuc, ministrul Educației, Culturii și Cercetării, acad. Ion Tighineanu, prim-vicepreședintele AȘM, acad. Mihai Cimpoi, membrul de onoare al Academiei Române Valeriu Matei, directorul Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău, conf. univ. dr. hab. Gheorghe Cojocaru, directorul Institutului de Istorie al AȘM. Din partea delegației Academiei Române ședința solemnă a fost prezidată de acad. Victor Spinei, vicepreședintele Academiei Române, acad. Alexandru Zub, prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, directorul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” – Filiala Iași a Academiei Române.

În mesajul său de salut, **Iurie Leancă, vicepreședintele Parlamentului Republicii Moldova**, a subliniat faptul că „100 de ani în urmă, în incinta actualului edificiu al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, își deschidea lucrările primul organism suprem legislativ și electiv al Basarabiei, care a fost, totodată, și una dintre primele instituții politice libere din acest ținut, constituită pe baze largi democratice, cu participarea reprezentanților partidelor politice, diferitelor categorii socio-profesionale, confesiunilor și etniilor conlocuitoare”. El a accentuat că Sfatul Țării a activat, chiar din momentul inaugurării lucrărilor sale la 21 noiembrie / 4 decembrie 1917, în condiții extreme, de război, de haos social-economic, politic și administrativ. Respectiv, instituția legislativă a Basarabiei a fost obligată să respingă atacurile unor forțe ostile procesului de autodeterminare națională și să identifice, sub presiunea circumstanțelor, soluțiile pentru salvarea idealurilor mișcării naționale. Desfășurându-și activitatea într-o perioadă restrânsă de timp, practic de un an de zile, opera legislativă, ca și întreaga activitate a Sfatului Țării, a exercitat o influență hotărâtoare asupra destinului istoric al Basarabiei.

De menționat faptul că prezența cu un mesaj de salut a conducerii Parlamentului Republicii Moldova la un atare forum științific a fost o premieră pentru ultimii ani și acest fapt a conferit o notă optimistă. Mai mult chiar, vicepreședintele Parlamentului avea să declare că: „...activitatea Sfatului Țării în anii 1917–1918 constituie una din cele mai frumoase și mărețe pagini

de istorie națională scrise de oamenii politici și întreaga populație din spațiul basarabeian, atunci au fost puse bazele libertății și independenței noastre ca stat. De datorita istoricilor de azi dar și a elitelor politice și intelectuale de la noi este ca acele evenimente să fie oglindite obiectiv în manualele de istorie, având în vedere importanța deosebită a cultivării spiritului civic și a conștiinței istorice în rândul tinerei generații care va făuri viitorul acestui stat”.

Monica Babuc, ministrul Educației, Culturii și Cercetării, în mesajul său de salut a menționat că „este important să consemnăm nu doar prima experiență de parlamentarism în Basarabia, dar și exemplul Sfatului Țării de asumare a responsabilității pentru țară, în condiții extrem de vitrege. Dumnezeu ne arată că s-a putut în 1917, prin urmare se poate și acum și se va putea și în continuare să fim responsabili ca și politicieni, ca și cercetători, ca și oameni și cetățeni în general pentru soarta țării și a poporului nostru”. Ea a transmis un mesaj de încurajare tuturor celor care au stat la baza inițiativei de a continua să promoveze cele mai frumoase și relevante exemple din istoria noastră națională.

În mesajul **acad. Gheorghe Duca**, președintele Academiei de Științe a Moldovei, prezentat de către **acad. Ion Tighineanu**, au fost evocate figurile emblematice și evenimentele relevante pentru românii de la Est de Prut, din toamna anului 1917 și primăvara anului 1918, inclusiv momentul edificator al ședinței din 27 martie 1918, în care Sfatul Țării a votat Unirea

Sfatul Țării, anul 1918.

cu România, Basarabia devenind parte organică și inseparabilă a acesteia. S-a remarcat faptul că Sfatul Țării a apărut în urma unui act de curaj și al unei autoorganizări a populației care a decis să-și ia soarta în propriile mâini, instituind un organ legislativ superior adecvat aspirațiilor majorității, devenit un simbol al lucidității, discernământului și al curajului. Cei care au participat la organizarea Sfatului Țării, cei care au devenit ulterior membri ai lui, au avut luciditatea necesară pentru a-și da seama de situația în care se aflau, discernământul necesar pentru a conștientiza posibilitățile pe care le-ar fi deschis fiecare decizie a lor și curajul pentru a transpune în fapt aceste decizii. „La acest moment aniversar, s-a menționat în mesaj, digresiunea noastră retrospectivă ne îndeamnă să ne întrebăm în ce mod ceea ce s-a întâmplat acum 100 de ani rezonază cu situația din prezent, cum ne putem reinterpreta pe noi înșine în lumina trecutului și cum putem reinterpreta trecutul în lumina a ceea ce trăim”.

Acad. Ion Tighineanu, în finalul discursului său, a îndemnat să fim demni de înaintașii neamului nostru, exprimând deplină prețuire pentru oamenii de cultură care au contribuit și contribuie constant la apropierea celor două maluri ale Prutului. „Luând în considerare prezența în sală a multor cercetători din Republica Moldova și România, precum și în calitatea mea de membru titular al Academiei de Științe a Moldovei și membru de onoare al Academiei Române, menționez cu satisfacție contribuția oamenilor de cultură, a comunităților științifice la apropierea celor două maluri ale Prutului, la crearea multiplelor punți de colaborare și edificare a unui spațiu cultural, științific și educațional comun, a podurilor veritabile ce ne apropie de spațiul comunitar, de valorile europene”.

Mesajul de salut din partea Academiei Române l-a adresat vicepreședintele înaltului for științific din România, **acad. Victor Spinei**, ai cărui strămoși din partea mamei și a tatălui, militarul Chiril Spinei și preotul Alexandru Baltaga, au fost membri în Sfatul Țării și au acționat în spiritul comandamentelor de interes național. Încercat de emoții deosebite, a ținut să sublinieze că realizările Sfatului Țării nu au fost zădarnice. „Aș vrea ca ceea ce au făcut predecesorii noștri, oameni cu viziune politică și cu mari virtuți civice, va trebui reiterat atunci când va exista un consens național în această privință și când condițiile de pe plan intern și extern vor deveni propice, noi să le putem urma exemplul”. Acad. Victor Spinei a remarcat că Sfatul Țării și desfășurarea lucrărilor cu sfârșitul fericit reprezintă o renaștere a romanității și aniversarea sa este un moment extrem de important nu doar pentru basarabeni, ci pentru toată românitatea, pentru că tot ce se

întâmplă bun sau rău privește în mod direct și pe toți românii de dincolo și dincoace de Prut”. În context, vicepreședintele Academiei Române a anunțat organizarea, în 2018, a unui congres științific de anvergură la Iași, dedicat Unirii de la 27 martie, eveniment de o profundă încărcătură simbolică, la care vor participa și istorici din Republica Moldova. „Strămoșii noștri și-au făcut datoria. Cred că urmăm noi. Să nu uităm ce-au realizat ei în momente dramatice”, a subliniat academicianul.

Un mesaj de salut din partea Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău l-a adus **Valeriu Matei, membru de onoare al Academiei Române**, care a mulțumit tuturor partenerilor pentru frumoasa colaborare în vederea organizării evenimentului, exprimând speranța că toate comunicările care vor fi prezentate în cadrul conferinței vor vedea lumina tiparului într-un volum special consacrat Centenarului Sfatului Țării. Directorul ICR „Mihai Eminescu” la Chișinău a enumerat unele dintre multele proiecte care urmează a fi realizate împreună.

Prof. univ. dr. Ioan Bolovan, directorul adjunct al Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române și prorector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, a dat citire mesajului **acad. Ioan Aurel Pop**, rectorul universității clujene, care a pus accent pe doi termeni inseparabili ai istoriei noastre comune: *unirea și reunirea* ca „povară” a istoriei. „Reunirea este un substantiv care există astăzi ca un deziderat și se raportează la soarta politică a românilor, deși acest deziderat ar fi trebuit să se fi îndeplinit demult de fapt. Dorința de unire politică a românilor s-a împlinit în 1918, dar românii nu au știut, nu au putut sau nu s-au căznit destul ca să o păstreze neatinsă peste decenii și peste secole”, s-a anunțat în mesajul rectorului Ioan Aurel Pop. „Menirea generației noastre și acelor ce vor veni este să facă sau să desăvârșească reunirea în acord cu legămintele lăsate de Miron Costin, de Cantemir, Kogălniceanu, Eminescu, Iorga și de toți anonimii care alcătuiesc națiunea română. «Unirea națiunea a făcut-o», spunea același Kogălniceanu la mijlocul secolului al XIX-lea, menirea națiunii este să păstreze unirea și dacă s-a stricat între timp, să o refacă, să o păstreze ca pe un odor de mare preț și să o ducă mai departe, pentru că țara nu este a noastră, ci a urmașilor noștri în veacul vecilor, cum ar fi spus Ștefan cel Mare și Sfânt prin vocea lui Barbu Ștefănescu de la Vrancea. Suntem, prin urmare, condamnați la unire și la reunire prin însuși menirea noastră de români”, a răsunit în textul academicianului Ioan Aurel Pop.

Mesajele de salut au fost urmate de sesiunea în plen, în cadrul căreia au fost prezentate patru rapoarte

științifice. **Acad. Alexandru Zub** a edificat subiectul *Basarabia: Preludiu la Marea Unire*, prin care a subliniat că „timpul ce s-a scurs de la gestul unificator, realizat de români în 1918, în jurul statului național extracarpatin, alcătuit cu șase decenii în urmă și ajuns independent la 1878, timpul acesta, plin de semnificații istorice, invită mereu la regândirea duratei românești pe linia ideii naționale și a vicisitudinilor ei”.

Acad. Mihai Cimpoi a evidențiat *Rolul intelectualității în activitatea Sfatului Țării*, punând accente pe faptul că intelectualitatea a avut un rol distinctiv în procesul de constituire a Statului Țării, de promovare a ideii Unirii și în actul final al proclamării istorice a reunirii Basarabiei cu Țara-Mumă la 27 martie 1918. Marele eminescolog a exprimat părerea că „...mai puțin s-a subliniat faptul meritoriu că intelectualitatea a fost ceea ce se poate numi o *umbrelă unificatoare* a tuturor acțiunilor pro Unire, fie că acestea s-au manifestat sub forme instituționalizate de grupări, asociații, de congrese, adunări (ale ostașilor, învățătorilor, cooperabilor, locuitorilor din anumite orașe și sate) sau în acte singulare cu o rezonanță mai modestă sau mai puternică”, acordând în raportul plenar meritele cuvenite *mișcării culturale* de deosebită amploare, care a substituit până la un punct *mișcarea politică*, foarte timidă în spațiul basarabean.

Prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, directorul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” – Filiala Iași a Academiei Române, a prezentat raportul *Diplomație, război și pronunțări reprezentative în realizarea Marii Uniri*, evocând rolul substanțial al elementelor destul de fragede ale democrației în înfăptuirea unirii din 1918, un rol aparte în aceste procese atribuindu-se Sfatului Țării. În numele *cauzei principiului național*, Adunarea poporului, sinonimă „voinei generale”, avea să fie chemată spre a fi sursa legii în viața statală nouă, la a cărei împlinire „lucrarea” istoriei urma să mai străbată aproape un secol. A fost ceea ce, pentru „cazul românesc”, s-a verificat din plin Revoluția de la 1848–1849, Unirea Principatelor, Independența, Regatul și Marea Unire.

Conf. univ. dr. Gheorghe Cojocaru, directorul Institutului de Istorie al AȘM, a prezentat raportul *Blocul Moldovenesc al Sfatului Țării, făuritor al destinului Basarabiei*, în care a subliniat meritul istoric al Congresului militar moldovenesc, prin definirea mecanismului și prin inițierea procedurii de constituire a Sfatului Țării, într-un moment de mare tensiune când era necesar a-i conferi o pronunțată expresie democratică și națională. Grație înțelepciunii liderilor săi, Blocul Moldovenesc a promovat o politică centrată pe identificarea consensului în activitatea Sfatului Țării, făcând compromisuri rezonabile, în condițiile în care reunea oameni cu con-

vingeri politice de stânga, reformiste, liberale, cu o largă aplecare spre valorile democratice, ideile de emancipare națională și de slujire a binelui comun.

După sesiunea plenară, lucrările conferinței au urmat la Facultatea de Istorie și Filosofie a USM, în cadrul a patru secțiuni: I. *Statul modern român și Basarabia în secolul națiunilor și în anii Marelui Război*; II. *Românii din teritoriile înstrăinate. Probleme ale mișcării de emancipare politică, națională și culturală din Basarabia în contextul Revoluției ruse*; III. *Unirea Basarabiei cu România, impact și consecințe. Făurirea Marii Uniri: interpretări și dezbateri istoriografice actuale*; IV. *Perspective de valorizare a educației istorice prin abordarea științifico-metodologică a temei Sfatului Țării în contextul evenimentelor din anii 1917–1918 la orele de Istorie* (destinat didacticii istoriei în instituțiile de învățământ preuniversitar).

La conferință au luat parte (cu circa 91 de comunicări științifice) istorici, cercetători științifici și profesori de istorie din România, Republica Moldova, Rusia, Ucraina, Letonia, reprezentând importante foruri științifice internaționale. Câteva zeci de comunicări științifice au fost susținute de profesori universitari, cercetători științifici de la prestigioase instituții din România: Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” – Filiala Iași a Academiei Române; Institutul de Istorie „N. Iorga” al Academiei Române, București; Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, București; Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași; Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava; Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș; Universitatea din Oradea; Universitatea „Hyperion” din București; Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați; Universitatea „Ovidius” din Constanța; Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, alte valoroase instituții științifice acoperind, astfel, din punct de vedere al reprezentanței științifice, arealul geografic al celei mai mari părți a spațiului locuit de români. Istoricii din Rusia au reprezentat instituții științifice și universitare din Moscova și Sankt Petersburg. Ucraina a fost reprezentată de instituții de cercetare din Kiev și Odessa. Istoricii din Republica Moldova au reprezentat centre de cercetare din Chișinău (marea majoritate), Bălți, Cahul, acoperind prezența tuturor instituțiilor de prestigiu din Basarabia.

Tematicile abordate au fost anunțate în titlurile secțiunilor. În cadrul primei secțiuni au fost dezbătute chestiuni legate de ideile de națiune și teritorii naționale, experiențele altor provincii românești în parcursul istoric spre unitate națională, problema constituirii statului modern român și impactul lui asupra Basarabiei, probleme întâmpinate în anumite zone istorice în

drumul spre unitate, participarea României în Marele Război și situația internațională a Rusiei la început de secol XX în componență căreia se afla Basarabia anexată la 1812; prezența armatei române pe teritoriul Basarabiei în anul 1917 și disputele istoriografice în jurul acestei chestiuni, reflectarea evenimentelor în presa internațională a timpului ș.a. În cadrul celei de a doua secțiuni au fost dezbătute probleme ale mișcării de emancipare politică, națională, culturală în contextul revoluției ruse. S-au analizat premisele și factorii care au contribuit la crearea primelor instituții politice independente în Basarabia, evocate lucrările Congresului militarilor moldoveni din anul 1917. A fost reiterat subiectul legitimității Sfatului Țării creat în condiții deosebit de complicate din punct de vedere național și internațional și disputele istoriografice în jurul interpretărilor privind caracterul Sfatului Țării, date de istorici pe parcursul anilor. Tot în această secțiune a fost oglindit rolul actorilor unirii în procesul de unificare și integrare a provinciei Basarabia în statul unitar român.

În cadrul celui de-al III-lea atelier au fost analizate consecințele actelor legislative ale Sfatului Țării, inclusiv votarea unirii cu Patria-Mamă și impactul acestor evenimente asupra ținutului, asupra arealului românesc dar și în întreg spațiul sud-est european. Un aspect aparte l-a constituit subiectul frământărilor diplomației române în lupta pentru recunoașterea internațională a Unirii Basarabiei cu Patria-Mamă, chestiunea Basarabiei în contextul relațiilor internaționale după Conferința de Pace de la Paris. Au fost abordate subiecte privind impactul Unirii din 1918 și disputele istoriografice româno-sovietice în anii regimului comunist. În urma dezbaterilor din cadrul acestui atelier, s-a ajuns la concluzia că în anumite perioade, excesul de zel al unor istorici care, răspunzând unor comenzi politice, au distorsionat adevărul istoric. Documentele de arhivă disponibile astăzi permit abordarea de o manieră onestă, echilibrată a aspectelor sensibile, interpretarea lor într-o lumină obiectivă, abandonarea clișeele ideologice, crearea unei atmosfere care să dispună la un dialog constructiv, purtat în spirit de res-

pect reciproc, evidențierea punctelor de convergență, a tot ceea ce a fost pozitiv în istoria comună a popoarelor român și rus.

Pe parcursul conferinței s-a ținut cont de un aspect important: impactul acestei acțiuni științifice asupra societății în ansamblu, cu precădere asupra tinerei generații. Pornind de la acest postulat, cel de-a IV-lea atelier a avut drept obiectiv primordial dezbaterăa unor chestiuni de didactică istorică și anume: predarea temelor discutate în cadrul conferinței la lecțiile de istorie în instituțiile de învățământ preuniversitar, aspecte metodologice și oportunități de predare-învățare-evaluare a rolului Sfatului Țării și a marilor personalități în înfăptuirea idealului național românesc. La lucrările secțiunii au participat istorici conferențieri și profesori de liceu care au împărtășit din experiența lor privind interpretarea și predarea acestor subiecte în instituțiile de învățământ, accentele fiind puse pe oportunitatea de educare în rândul tinerei generații a spiritului civic, identității naționale și a conștiinței istorice, elemente ce ar asigura progresul general al societății.

Pe parcursul lucrărilor conferinței au fost lansate mai multe ediții istoriografice, cele mai reprezentative numărându-se: Mihai Tașcă, Vitalie Ciobanu. *Congresul Militarilor Moldoveni: 20 octombrie – 27 octombrie 1917. (Studiu și culegere de documente)*. Ed. Bons Offices, Chișinău, 2017, 645 p. (prezentată de conf. cerc. dr. Vitalie Ciobanu); Valeriu Popovschi. *Biroul de organizare a Sfatului Țării. 27 octombrie – 21 noiembrie 1917. / Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917–1918)*. Volum îngrijit de Gheorghe E. Cojocar. Editura Academiei Române. București-Brăila, 2017, 366 p. (prezentată de prof. univ. dr. hab. Ion Șișcanu și conf. univ. dr. hab. Gheorghe Cojocar). Ambele lucrări ale regretatului istoric Valeriu Popovschi, adunate într-un singur volum, au fost editate în colecția BASARABICA, colecție coordonată de academician Victor Spinei, lansată de Academia Română cu ocazia consemnării unui centenar de la evenimentele mișcării de emancipare politică și națională care luaseră avânt în Basarabia în anul 1917.